

שיעור קביעת סעודה

החיד"א כותב ששיעור קביעת סעודה ודאי הוא ארבעה ביצים

5. מורה באצבע לחיד"א סימן ג אות צה

צה. אם אוכל פת הבאה בכיסנין יש מחלוקת בפוסקים עד כמה יוכל לברך על המחיה ועד כמה יצטרך לברך ברכת המזון. והיותר מוסכם הוא שיאכל פחות מנ"ד דארמ"ס (3 ביצים לרמב"ם) שהם כחמשה אונציאת מעיר ליורנו ואז יברך על המחיה. ואם אכל נ"ד דארמ"ס או יותר עד ע"ב דארמ"ס נכנס בספק ברה"מ עד שיאכל ע"ב דארמ"ס (4 ביצים כרש"י - והוא בין 216 ל- 230 סמ"ק) והגם שיש חולקין סברא זו עיקר וכן הסכימו כמה אחרונים:

- **וכן מנהג ספרד: כה"ח (מה) אול"צ (ב י"ג), חזו"ע (עמ' נה).** הגרמ"א (וה"ב עמ' 36) וטוב להמנע מלאכול בין ג' לד' ביצים.

הנשמת אדם מבין בכוונת הב"י שדוחה את דברי שיבולי הלקט רק לעניין התכלית אבל לא לעניין השיעור ולמעשה לא די בג' או ד' ביצים אלא בשיעור גבוה יותר שמקובל לאכול כסעודה ושכן דעת הגר"א.

6. נשמת אדם חלק א כלל נד סעיף א

ומ"מ נראה דאינו משיג אלא דס"ל דאפי' בסעודת עראי מהני אם אוכל שיעור שאחרים קובעין, אבל מ"מ מודה דשיעור הקביעות הוא בדרך שאחרים אוכלין סעודת ערב וצהר, וכן אמר לי הגר"א שאינו ישר בעיניו מה שכתבו האחרונים שהוא שיעור ג' ביצים:

👉 **וכן מנהג אשכנז: משנ"ב (קסח כד).** ושיעור זה כמותו:

- יש אומרים שהוא 280 סמ"ק (זה"ב עמ' 31)
- יש אומרים שהוא שישה ביצים כ- 345 סמ"ק (פסקת"ש קסח ד)
- ויש אומרים שכיום הוא ד' ביצים שהם - כ- 230 סמ"ק. אך למעשה יסמוך על זה רק אם שבע (הע' הגרש"א לספר 'ותן ברכה' קסח ח).

שיעור קביעת סעודה בקטנים, זקנים ונשים

בסימן קפ"ד מביר הביאור הלכה לחייב בברכת המזון מהתורה על שביעה בזקן או חולה אמילו אכל רק כביצה.

7. באור הלכה סימן קפד סעיף ו

ודע עוד דאף לשיטת רוב הפוסקים דבעינן שביעה ממש להתחייב בברכהמ"ז מהתורה מ"מ בחולה או זקן או שכבר אכל מקודם והוא שבע ע"י כזית או בכביצה לכו"ע מחויב מן התורה לברך כיון דמ"מ הוא שבע [רדב"ז חלק ששי סימן ב' אלפים רכ"ד]

מכאן למד הביאור הלכה שהוא הדין לענין קביעות סעודה שהקביעה לנערים לפי כמות המקובלת לנערים ועל זה הדרך לזקנים

8. באור הלכה סימן קסח סעיף ו

ומ"מ נראה ברור דאם הוא זקן או נער שאכילתו מועט בטבע חייבין בהמוציא ובהמ"ז אם אכלו שיעור שדרכן תמיד לקבוע ע"ז כיון דכל בני מינם מסתפקין בשיעור אכילה כזו. וכעין שכתבתי לקמן בסימן קפ"ד בכה"ל בשם הרדב"ז עי"ש:

👉 וכן השיעור לנשים כדרך אכילת הנשים (הערות הגרש"א לספר ותן ברכה קסח ו)

קביעת סעודה בפת הבאה בכסנין

כמות האכילה לקביעת סעודה

הגמרא כותבת שכמות אכילה מפת הבאה בכסנין שדרך לקבוע עליה סעודה מחייבת ברכת המזון

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מב עמוד א

רב הונא אכל תלסיר ריפתי מפת הבאה בכסנין ולא ניכר אחיו בני תלתא תלתא בקבא ולא בריך. אמר ליה רב נחמן: עדי כפנא! כלומי: אלו לרענן נאכלו, ואכילה מנוצה כזו לא נפטרת מברכה, אלא, כל שאחרים קובעין אכילתו כן - טעון ברכת המזון, כך פירש רב האי אלא: כל שאחרים קובעים עליו סעודה צריך לברך.

הרא"ש פוסק ששיעור האכילה לקביעת סעודה תלוי בדרך העולם ולא באדם האוכל עצמו

2. רא"ש מסכת ברכות פרק ו סימן ל

וכתב רבינו משה ז"ל דאם אחרים אינם קובעין אפילו כשהוא קובע אינו מברך דבתר רוב אזלינן ובטלה דעתו אצל כל אדם. והראב"ד ז"ל כתב ואם היה קובע עליו אפי' משהו מברך עליו בתחלה המוציא ולבסוף שלש ברכות ונראה דברי רבינו משה ז"ל

ואם מתחלה היה דעתו לאכול מעט ובירך בורא מיני מזונות ואח"כ אכל כשיעור שאחרים קובעין עליו מברך ג' ברכות אף על פי שלא בירך המוציא תחלה.

הבית יוסף מביא שיטת שיבולי הלקט שדין קביעת סעודה תלוי בתכלית כלומר משמש כארוחה ודוחה את דבריו, אלא שתלוי בכמות האכילה בלבד.

3. בית יוסף אורח חיים סימן קסח אות ו ד"ה פת הבאה

והאגור (סי' ריז) כתב ופירוש אם קבע סעודתו עלייהו פירש ה"ר אביגדור דוקא סעודת ערב ובוקר ולא סעודת עראי ע"כ והוא מדברי שבלי הלקט (סי' קנט).

וליתא אלא בין סעודת ערב ובוקר בין סעודת עראי אם אכל שיעור שבני אדם קובעין עליו מיקרי קביעות ואי לא לא וכמו שנתבאר בסמוך בשם רבוותא:

פסק השו"ע

קביעת סעודה לפי כמות ולא לפי תכלית

השו"ע כותב לחייב המוציא וברכת המזון על קביעת סעודה בפת הבאה בכסנין בכמות שאחרים רגילים לקבוע כרא"ש

4. שולחן ערוך סימן קסח סעיף ו

פת הבאה בכיסנין, מברך עליו: בורא מיני מזונות, ולאחריו: ברכה אחת מעין שלש; ואם אכל ממנו שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו, אף על פי שהוא לא שבע ממנו, מברך עליו: המוציא וברכת המזון;

ואם מתחלה היה בדעתו לאכול ממנו מעט, וברך: בורא מיני מזונות, ואח"כ אכל שיעור שאחרים קובעים עליו, יברך עליו בהמ"ז, אף על פי שלא ברך המוציא תחלה;

ואם אכל שיעור שאחרים אין קובעים עליו, אף על פי שהוא קובע עליו, אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש, דבטלה דעתו אצל כל אדם.

תואר לחם לקביעת סעודה

תוספות שנאכלים עם המאפה

9. משנה ברורה סימן קסח ס"ק כד

כתבו האחרונים (מג"א יג) דאם אכלו לבדו צריך שיאכל שיעור שאחרים רגילים לשבוע ממנו לבדו.

ואם אכלו עם בשר או דברים אחרים שמלפתים בו הפת סגי כשאוכל שיעור שאחרים רגילין לשבוע ממנו כשאוכלין ג"כ עם דברים אחרים.

מנהג הספרדים:

כה"ח (ז), **אול"צ (עד כג)**, **הגרמ"א (וזה"ב עמ' 39)**, **יביע אומר (ח, כב כא)** – משערים בפת הבאה בכסנין **לכדה** שיעור ארבעה ביצים. (וכ"כ בערה"ש קסח ז)

מנהג האשכנזים:

אג"מ (ג, לב) – מצטרף ואפילו לא נאכל יחד ויש לחוש לצירוף אפילו באכילת עוגה בקבלת פנים ובשר בסעודה.

גרשז"א (הע' הגרשז"א שם טז) – מצטרף דווקא כשאוכלם **בזמן אחד**. וכן בדברים שדרך לאכלם יחד אבל לא עוגה ובשר. ודווקא שאכל גם **ד' ביצים** מהמאפה (הע' הגרשז"א שם ז)

זמן האכילה לשיעור קביעת סעודה

לעניין ברכה אחרונה מוסכם שצריך לאכול הכוית בשיעור אכילת פרס שהוא לכתחילה 4 דקות. ולעניין זמן אכילת ד' ביצים נחלקו הפוסקים

10. שו"ת אור לציון חלק ב פרק יב – אות ב

תשובה. אם אוכל שיעור קביעות סעודה בתוך שעה וחומש, דיינו שאוכל כמאתים ושלושים גרם מיני מזונות בתוך שעה ושתיים עשרה דקות, נחשב סעודה אחת, ומברך בתחילה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף ברכת המזון, אבל אם אוכל שיעור זה במשך זמן יותר משעה וחומש, אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכת מעין שלוש. (ומסתמא כוונתו שאכל כוית ראשון בכא"פ)

ובהליכות עולם (ב, קיב) צריך לאכול כל כוית בכא"פ.

ובדובב מישרים (לאדמו"ר מטשעבין א מה) – כיון ששיעור האכילה לקביעת סעודה הוא שיעור שביעה ממילא מתחייב בברכת המזון אפילו אכל ביותר מכדי אכילת פרס (ע"פ פמ"ג א"א ר"א ששכתב שכל ששבע אפילו הכוית לא צריך להיות בכדי אכילת פרס)

האם יציאה מהבית היא הפסק לענין קביעות סעודה?

- **אול"צ (יב הע' ב)** – למרות שלענין חיוב ברכה בכזית יציאה מחלקת. לענין קביעות סעודה נחשב שקבע (נראה סברתו שסוף סוף הוא שבע וחייב בברכהמ"ז משא"כ לענין אכילת כוית צריך כוית באכילה אחת כמובא בבא"ח מסעי י)

- **הגרמ"א** (וזאת הברכה עמ' 38) – אין השיעורים מצטרפים כיון שלדעת השו"ע היציאה מחייבת ברכה אחרונה, ואע"פ שחוששים לרמ"א ולא מברכים לא ניתן לברך ברכת המזון.

הרמ"א כותב שעל ספגטי לא קובעים סעודה כיון שאין בו תואר לחם. ויש לדון האם הסיבה היא רק העובדה שהם מבושלים או די בצורתם הדקיקה לומר שאין בהם תואר לחם

1. שולחן ערוך סימן קסח סעיף יג

הגה: וכל זה לא מיירי אלא בדאית בי' לאחר אפיה תואר לחם, אבל אי לית ביה תואר לחם כגון לאקשי"ן שקורין ורומזלי"ך (אטריות), לכ"ע אין מברכין עליהם המוציא ולא ג' ברכות, דלא מיקרי לחם.

המשנ"ב כותב על דברי השו"ע שבמספר מקרים לא קובעים סעודה למרות שברכתם מזונות

2. משנה ברורה סימן קסח ס"ק נז

(נז) אינו מברך וכו' - דע דבכל הני שנזכר בסעיף זה ובסעיפים שאחריו **אפילו קבע** סעודתו עליהם ואכל כדי שביעה מברך במ"מ ואחריו מעין שלש משום דלא הוי בכלל לחם כלל רק כמיני קדירה בעלמא:

המקרים המובאים בשו"ע שאין להם תואר לחם הם:

- פירורי לחם פחות מכזית **שנתבשל** וה"ה **ביסלי**, **שקדי מרק**, **קרוטונים מטוגנים** (שו"ע קסח י)
- **חביצא** - פירורי לחם פחות מכזית שמעורבים בדבש וכד' **כשלא ניכרים חתיכות הלחם** (שם). וה"ה **כדורי שוקולד**
- חתיכות לחם פחות מכזית שנשרו זמן רב במים עד **שהלבינו** (שו"ע שם יא)
- שו"ע שם יב - חתיכות לחם פחות מכזית שנשרו ביין **והאדימו** לשו"ע (שו"ע שם יב)
- עיסה **שנחבשה** ולא נאפתה: וה"ה **ספינג'**, **סופגניה**, **פריקסה** (שו"ע שם יג)
- **טאריטה** - בלילה **דלילה** ששפכו על פלטה רותחת ומתפשט. וה"ה **קרפ צרפתי**, **אובלטים**, **פנקייק דק** (שו"ע שם טו)
- לחם שנאפה **שלא כדרכו** כגון בשיפוד או בחמה (שו"ע שם טז):

מוצרים קטנים שנאפים כרגיל (ע"פ וזאת הברכה עמ' 232 ט')

כשמתסכלים על הדוגמאות בשו"ע בכל אחת מהם יש ריעותא נוספת שלא קשורה רק לצורה של המוצר הסופי. נחלקו הפוסקים האם מאפים דקים ממש יש להם תואר לחם:

אין תואר לחם	יש תואר לחם	
הרב שיינברג	הגרשז"א, הגריש"א	דגני בוקר עוגי פיצ'י
הגרשז"א, הרב שיינברג	הגריש"א	ברנפלקס
ברכה כהלכה (יג ב)	שערי הברכה (כג הע' כז בשם כמה מורי הוראה)	בייגלה

קביעת סעודה בקוגל

השו"ע פסק שחלטו ואחר כך אפאו דינוי כאפוי וברכתו המוציא. ונחלקו הפוסקים בדיון הקוגל האם ניתן לקבוע עליו סעודה

הגר"ש"א (קובץ תשובות ג ל) – דינו כחלטו ואחר כך אפאו שהוא כאפוי ואין מחלקים בזה אם הוכשר לאכילה ע"י הבישול או לא.

חוט שני (ברכות קנח) – יש להסתפק בזה ולכן אם שבע הוא ספק דאורייתא ויש לו לברך ברכת המזון.

לר"ה פ"א לא קובעים בקוגל:

אול"צ (י) – למרות שהקוגל אפוי, כיון שהאטריות ניכרות אין להם תואר לחם ולא קובעים עליהם (כלומר שסובר שתואר לחם הוא גם בצורה הפיזית ולא רק בצורת ההכנה או אפי הבליה. ונפ"מ לדגני בוקר וביגלה לעיל).

הגרש"ז"א (הע' לספר 'ותן ברכה' קסח טו) קוגל נשאר דינו כתבשיל כיון שקודם שאפו אותו היו האטריות כבר ראויות לאכילה בבישול. (ומקורו ברמב"ן מלחמת ה' מסכת פסחים דף י"א עמוד א)

אבן ישראל (ז מב) – כיון שמעורב בהרכה נוזלים כשמן ביצים וכד' דינו כבישול ולא כאפיה.

וכן היה מנהג גדולי ירושלים שאכלו בקידוש קוגל ולא חוששים לקביעת סעודה (מאור השבת. פניני המאור כד י"ג בהערות)

ויש חוששים לצרף אפילו כשנאכלים במעמד נפרד כגון בקבלת הפנים ואפילו לא אכלו ד' ביצים מהמאפה ואפילו בדברים שאין דרך לאכלם יחד (א"מ ג לב).

תואר לחם – אין קובעים סעודה אלא על דברים שיש בהם תואר לחם. ולכן אין קובעים סעודה על:

- מאכלים מבושלים (שו"ע קסח י) כגון ביסלי, שקדי מרק, קרוטונים מטוגנים. וכן מעיקר הדין סופגניה, ספינג' ופריקסה (ובאלו יש מחמירים שלא לאכלם אלא בסעודה ויש שאינם מחמירים. ובכל אופן אם ניכר טעם השמן למנהג הספרדים או טעמו חזק למנהג האשכנזים אין צורך להחמיר בזה).

- מאכלים העשויים מפירורי לחם או עוגיות קטנים באופן שכבר לא מזהים את הדגן בתערובת כגון כדורי שוקולד (שו"ע שם).

- מאכלים דקים שנעשים מבליה רכה כגון קרפ צרפי ואובלטים (שו"ע שם טו).

- לחם שנאפה שלא כדרכו כגון בשיפוד על האש תוך משיחה תמידית בשמן או שנאפה בחמה (שו"ע שם טז).

מאפים שצורתם דקיקה – ונעשים מבליה עבה שנאפית כגון דגני בוקר עוגי, ביגלה, בוטנים אמריקאים וכדומה נחלקו הפוסקים אם נחשבים שיש בהם תואר לחם לקבוע עליהם סעודה (ראה וזאת הברכה עמ' 232 ט). ולמעשה נכון להמנע מלאכול מהם שיעור קביעת סעודה ואם קבע לא יברך ברכת המזון מספק.

קוגל – מנהג העולם שאין לו תואר לחם ואוכלים אותו לקידוש בשבת ולא ולא חוששים בו לקביעת סעודה (אול"צ י י. הע' הגרש"ז"א לספר 'ותן ברכה' קסח טו. אבן ישראל ז מב) ויש מחמירין (הגר"ש"א בקובץ תשובות ג ל)

הלכה למעשה - קביעת סעודה על פת הבאה בכסנין

כמות קביעות סעודה – קביעת סעודה היא באכילת כמות שדרך סתם בני אדם לשבוע מהם. ונוטל ידיים בברכה. ומברך המוציא וברכת המזון (שו"ע קסח ו. ולגבי ברכה ענט"י כן הוא במשנ"ב קסח כו, הלכה ברורה שם י"ד. וראה ילקו"י קנח ו)

למנהג הספרדים שיעור זה באכילת כמות של ארבעה ביצים מהמאפה לבדו (תו"ע עמ' נה. והוא בין 216 ל- 230 גרם) ויחמיר שלא לאכול בין שלשה לארבעה ביצים (כה"ח מה).

ולמנהג האשכנזים השיעור הוא בכמות שדרך בני אדם לאכול בסעודה, והוא שיעור גדול יותר (בספר וזאת הברכה עמ' 31 העריך ב- 280 סמ"ק. בפסקת"ש ב- 345 סמ"ק ודעת הגרש"ז"א בהערות לספר 'ותן ברכה' שאם שבע יברך מ-ד' ביצים). ונכון להחמיר שלא לאכול מארבעה ביצים ועד שיעור זה (משנ"ב כד).

אכילת השיעור דרך ארעי – האוכל שיעור זה מתחייב בברכת המזון אפילו אם כוונתו היתה לאכול דרך ארעי ולא כתחליף לאחת הסעודות הקבועות (בית יוסף קסח. הע' הגרש"ז"א 'ותן ברכה' קסח ה)

זמן קביעת סעודה – נחלקו הפוסקים בשיעור הזמן שבו יש לאכול את שיעור קביעת סעודה על מנת להתחייב בברכת המזון. יש אומרים שכיון שזהו שיעור שאדם שבע ממנו מתחייב כל אופן (דובב מישרים א מה). יש אומרים שצריך להאכל תוך 72 דקות (אול"צ ב יב). ויש אומרים שצריך לאכול כל כזית ממנו בשיעור אכילת פרס (שהוא 4 עד 7 דקות לכזית. הליכות עולם ב קיב)

צירוף שאר המאכלים – למנהג הספרדים אין מצרפים לשיעור זה אלא את המאפה בלבד (כה"ח מז, יביע אומר ח כב כא).

ולמנהג האשכנזים מצרפים גם את שאר הדברים שנאכלים עם הפת (משנ"ב שם) ובתנאי ואכלו ד' ביצים מהמאפה (הע' הגרש"ז"א 'ותן ברכה' ז) במעמד אחד ובדברים שדרך לאכלם יחד. אבל לא בבשר ועוגה (שם טז)